

■ پیش‌نویسی برای یک قانون مطلوب آماری

دفتر بررسی‌های اقتصادی

پیش‌نوشتار

در دنیای امروز اهمیت و لزوم دسترسی به اطلاعات در فعالیت‌های فرهنگی، اقتصادی، صنعتی و تحقیقاتی مورد تردید نیست. در ایران نیز سال‌هاست نبودن نظامی منسجم و هماهنگ برای دست یافتن به اطلاعات جامع، دقیق، قابل اعتماد و بهنگام را از عمده‌ترین موانع برای سیاستگذاری در برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برشمرده‌اند. در این میان، نگرانی از فقدان نظام اطلاعاتی مناسب و عدم هماهنگی بین دستگاه‌های تولیدکننده آمار، بارها و به عناوین مختلف ابراز شده و حتی گزارش سازمان برنامه و بودجه در مورد عملکرد برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز به این کمبود اشاره کرده است.

برای رفع این مشکل، اصلاح نظام آماری از اولویت خاص برخوردار است. غرض از نظام آماری «...به طور کلی کلیه واحدهایی است که، در کشور به برنامه‌ریزی، تولید، پردازش، تجزیه و تحلیل، انتشار و آموزش عملی آمار اشتغال دارند». بدیهی است تولیدات نظام آماری یعنی اطلاعات آماری، در نظام ملی اطلاع‌رسانی اهمیت ویژه‌ای خواهد داشت. برای تعیین جایگاه فوق توجه به تعاریف زیر ضروری است:

۱- تعاریف و ارتباط آن با نظام ملی اطلاع‌رسانی
۱-۱- تعاریف
اطلاع‌رسانی: «دانشی است درباره کیفیت و کاربرد اطلاعات، نیروهای حاکم بر جریان

اطلاعات و همه ابزارهای آماده‌سازی اطلاعات برای دسترسی و استفاده مطلوب... اطلاع‌رسانی به تولید، گردآوری، پردازش، ذخیره، بازیابی، ترجمه، انتقال، تبدیل و کاربرد اطلاعات...^۱

نظام ملی اطلاع‌رسانی: نظامی است شامل کلیه واحدهایی که در کشور به برنامه‌ریزی، تولید، پردازش، تجزیه و تحلیل و انتشار اطلاعات اشتغال دارند.

این نظام اصولاً به استفاده‌کنندگان از اطلاعات و شناسایی نیازهای اطلاعاتی آنان توجه خاص دارد و امکان دسترسی آزاد به اطلاعات را از طریق خدمات ارائه شده در همه سطوح، بدون محدودیت، به بهترین وجه، ارزان‌ترین قیمت و در اسرع وقت فراهم می‌کند. تأمین نیروی انسانی لازم برای تضمین کارایی نظام از جمله مهم‌ترین مسائل آن است.

در سال ۱۹۷۴، سازمان یونسکو موضوع نظام ملی اطلاع‌رسانی (ناتیس)^۲ را مطرح کرد و آن را راه‌حلی برای سامان بخشیدن به مسائل و مشکلات اطلاع‌رسانی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، توصیه نمود. در چارچوب «ناتیس» تشکیل، گسترش و بهبود کتابخانه‌ها، مراکز اسناد و آرشیوها در کشورهای عضو یونسکو تشویق و ترغیب و توصیه شده بود که حکومت‌ها «امکان دسترسی آزاد به اطلاعات را از طریق این سرویس در همه سطوح جامعه تا حد اکثر ممکن میسر کنند»^۳.

در دستنامه‌ای که یونسکو در سال ۱۹۷۷

یونسکو متشر کرد در تعریف نظام ملی اطلاع‌رسانی، از جمله آمده است که این نظام اساساً شبکه‌ای هماهنگ شده از منابع اطلاعاتی است.^۴ این هماهنگی از یکسو موجب تقویت و بهبود فعالیت‌های واحدهای منفرد اطلاعاتی شده و از سوی دیگر، امکان شناسایی نیازهای اطلاعاتی برآورد نشده را فراهم می‌سازد تا برای برطرف نمودن آن، توصیه‌ها یا اقدامات لازم صورت پذیرد. در نتیجه، طیف وسیع کاربران اطلاعات قادر خواهند بود منابع مورد نظر خود را به نسبت توانایی‌های علمی و نیازهای تحقیقاتی خود به دست آورند. این نظام در اساسنامه شورای عالی اطلاع‌رسانی کشور اختصاراً چنین تعریف شده: است «مجموعه‌ای هدفدار از عناصر مادی... و غیرمادی... ای گفته می‌شود که در جهت تحقق اهداف نظام با یکدیگر در تعامل‌اند یا برای این تعامل سازگار شده‌اند»^۵.

هدف از ایجاد نظام ملی اطلاع‌رسانی یا تدوین سیاست ملی اطلاع‌رسانی دخالت در وظایف قانونی سازمان‌های مختلف نیست بلکه تعیین خط‌مشی‌های کلی و اصولی جهت هماهنگ کردن آن قسمت از فعالیت‌های سازمان‌هاست که به نوعی به

۱. پوری سلطانی و فروردین راستین، اصلاحنامه کتابداری، (تهران، کتابخانه ملی ایران، ۱۳۶۵)، ویرایش ۲.
 ۲. National Information System (NATIS).
 ۳. پوری سلطانی و فروردین راستین، همان.
 ۴. نقل به مضمون از:

Handbook of Information System and Services, Paris, UNESCO, 1977.

۵. اساسنامه شورای عالی اطلاع‌رسانی کشور، ص ۱.

گزارش ویژه

اطلاع‌رسانی کشور - به ترتیبی که در ملاحظات ارسالی از سوی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی، مرکز اطلاعات و مدارک علمی و مرکز آمار ایران آمده است - از نظر تئوری صحیح است ولی اصول حاکم بر یک نظام ملی اطلاع‌رسانی، اصول ناشناخته‌ای نیست که نیاز به تعریف نازده داشته باشد. آنچه در نظام اطلاع‌رسانی کشور که، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در دست تهیه دارد و برای جامعه اطلاع‌رسانی ایران تازگی خواهد داشت، نحوه برخورد و شناسایی مسائل و مشکلات ساماندهی وضع اطلاع‌رسانی در این کشور است.

در مورد طرح نظام آماری پیشنهادی، آن بخش از مواد این قانون که در حوزه اطلاع‌رسانی قرار می‌گیرد نه تنها تناقضی با اصول حاکم بر نظام ملی اطلاع‌رسانی ندارد، بلکه در جهت تقویت این نظام نیز گام برمی‌دارد. برای مثال:

۱- توجه به نحوه استفاده از اطلاعات و حقوق قانونی محققان و پژوهشگران در زمینه استفاده آزادانه از اطلاعات، حرکتی سازنده برای هموار کردن راه رسیدن بدین مقصود در کلیه سطوح و زمینه‌های علمی، فرهنگی، آموزشی و پژوهشی است.

۲- پیشنهاد تأسیس بانک اطلاعات آماری،

۶ نظام اطلاع‌رسانی ملی: گام‌هایی باید پرشتاب، مجلس و پژوهش، سال ۳، ش ۱۷، (مهر و آبان ۷۴)، ص ۱۰۱ تا ۱۰۶.

اشاعه اطلاعات مربوط می‌شود.^۶ سازمان‌های مختلف علمی، تحقیقاتی، فرهنگی، آموزشی، خدماتی و غیره به عنوان مختلف، تولیدکنندگان اطلاعات هستند یا منابع مختلف و متنوع اطلاعاتی را در اختیار دارند. برای پرهیز از به هدر رفتن وقت، بودجه و نیروی انسانی در کشور و برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی جامعه، همکاری بین کلیه این سازمان‌ها از نهایت اهمیت برخوردار است. ایجاد زیربنای فنی و تخصصی در زمینه اطلاع‌رسانی در این سازمان‌ها به ایجاد هماهنگی و در نتیجه، امکان همکاری بین آنها در زمینه مبادله اطلاعات و اشتراک منابع خواهد انجامید و مهم‌ترین هدف نظام ملی اطلاع‌رسانی تحقق می‌یابد.

نظام آماری: به طور کلی شامل کلیه واحدهایی است که در کشور به برنامه‌ریزی، تولید، پردازش، تجزیه و تحلیل، انتشار و آموزش عملی آمار اشتغال دارند. این نظام اصولاً به استفاده‌کنندگان از آمار و شناسایی نیازهای اطلاعاتی آنان نیز توجه دارد و امکان دسترسی آزاد به اطلاعات آماری را از طریق خدمات ارائه شده در همه سطوح، بدون محدودیت، به‌بهترین وجه، ارزان‌ترین قیمت و در اسرع وقت فراهم می‌سازد.

۱-۲- جایگاه نظام آماری در ارتباط با نظام اطلاع‌رسانی کشور

تلفی نظام آماری، به زیرمجموعه‌ای از نظام

وظیفه قانونی مرکز آمار ایران در جهت تأمین نیاز اطلاعاتی محققان و پژوهشگران، گامی مثبت در تقویت نظام اطلاع‌رسانی است.

در توجیه پیشنهاد «شورای عالی اطلاع‌رسانی کشور» آمده است که غرض رفع کاستی‌ها و دشواری‌های دستیابی به اطلاعات و حفظ و بهسازی و توسعه جریان اطلاع‌رسانی کشور است. قاعدتاً هدف از ایجاد نظام ملی اطلاع‌رسانی یا تدوین سیاست ملی اطلاع‌رسانی، دخالت در وظایف قانونی سازمان‌ها نیست بلکه تعیین خط‌مشی‌های کلی و اصولی جهت هماهنگ کردن فعالیت‌های مختلف و متنوعی است که سازمان‌های مختلف علمی، تحقیقاتی، فرهنگی، آموزشی و خدماتی بدان اشتغال دارند و به نوعی در روند تولید، پردازش یا اشاعه اطلاعات در سطح کشور سهیم هستند. این هماهنگی، امر مبادله اطلاعات و دسترسی بدان و برآورده کردن نیاز متقاضیان اطلاعات را به بهترین نحو تسهیل می‌کند.

تناقض اصولی میان «قانون نظام آماری ایران» (طرح پیشنهادی) با اساسنامه شورای عالی اطلاع‌رسانی کشور وجود ندارد. ملاحظات آنکه از جانب کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در باب این قانون ابراز شده نیز مزید همین نظر است. بدین معنی که در ملاحظات کتابخانه ملی در باب این قانون، اشاره‌ای به تناقض آن با نظام ملی اطلاع‌رسانی کشور نشده است. تنها مورد خاص تأکید بر اضافه کردن صفت آماری به

اطلاعات در متن قانون پیشنهادی است که مسلماً به این نکته توجه خواهد شد.

۳-۱- ملاحظات جانبی

در «طرح پیشنهادی نظام آماری جمهوری اسلامی ایران»، تجدیدنظر در قانون شورای عالی انفورماتیک بر اساس نظم‌دهی اطلاع‌رسانی توصیه شده است.

در سال ۱۳۷۰ گزارشی از سوی مدیریت فرهنگ و هنر و تربیت‌بدنی سازمان برنامه و بودجه تهیه و منتشر شد که در آن نیز تجدیدنظر در وظایف شورای عالی انفورماتیک مطرح شده بود ولی بدین صورت، باید «وظایف شورای عالی انفورماتیک در زمینه اطلاع‌رسانی به دقت و صراحت تعریف و تصریح شود و از هر گونه تداخل با واحدهای دیگر که به کار اطلاع‌رسانی می‌پردازد جلوگیری شود».^۷

توجه به معنای لغت «انفورماتیک» در اینجا ضروری به نظر می‌رسد. این لغت در زبان فرانسه به معنای علوم کامپیوتری است. در حالی که در زبان انگلیسی به صورت جمع یعنی Informatics به کار می‌رود و مقصود از آن دانشی است که به بررسی مسائل مربوط به آماده‌سازی اطلاعات تخصصی یعنی گردآوری، سازماندهی و اشاعه آنها می‌پردازد. نزدیکی معنای این لغت در زبان انگلیسی به معنای اصطلاح اطلاع‌رسانی (Information Science) به

۷. عبدالحمین آذرنگ، گزارش اجمالی از وضعیت اطلاع‌رسانی در ایران، (سازمان برنامه و بودجه، مدیریت فرهنگ و هنر و تربیت‌بدنی، ۱۳۷۰)، ص ۹۲.

گزارش ویژه

۲- پیشنهاد ایجاد بانک اطلاعات آماری وظیفه قانونی سازمان یا مرکز آمار ایران، گام مثبت دیگری است که در نهایت امر به تقویت نظام مالی اطلاع رسانی کمک می‌کند.

۲- پیش نویس قانون نظام آمار ایران

۲-۱- تعاریف و اصطلاحات

ماده ۱- تعاریف و اصطلاحات مندرج در این قانون به قرار زیر است:

۱- نظام آماری: منظور، مرکز آمار ایران، وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، ادارات، مؤسسات و به طور کلی واحدهایی است که در کشور به برنامه‌ریزی، جمع‌آوری، استخراج، پردازش، تجزیه و تحلیل، انتشار و آموزش عملی آمار اشتغال دارند.

۲- تمام‌شماری: آمارگیری‌هایی است که کلیه افراد و واحدهای جامعه مورد مطالعه را در بر می‌گیرد و در مواعید مشخص به منظور جمع‌آوری اطلاعات در زمینه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی مانند نفوس، مسکن، کشاورزی، صنعت، معدن، ساختمان و بازرگانی صورت می‌گیرد.

اصطلاح تمام‌شماری در مورد نفوس، سرشماری نامیده می‌شود.

۳- آمارگیری نمونه‌ای: جمع‌آوری اطلاعات آماری از تعدادی از افراد یا واحدهای جامعه براساس روش‌های علمی نمونه‌گیری به ترتیبی است که نتایج آن قابل تعمیم باشد.

احتمال زیاد موجب آن است که در بحث از شورای عالی انفورماتیک، مسبحث اطلاع‌رسانی مطرح شود. در این صورت باید توجه کرد که تداخل وظایف بین شورای موجود و شورای پیشنهادی به وجود نیاید.

غرض از ذکر این مختصر، اشاره به این نکته است که البته اطلاعات آماری را می‌توان زیر مجموعه‌ای از نظام ملی اطلاع‌رسانی دانست ولی نظام آماری مقوله‌ای است مستقل که کارایی آن کیفیت اطلاعات آماری و موجودیت این اطلاعات را تضمین می‌کند. آن بخش از مواد قانون پیشنهادی برای اصلاح نظام آماری کشور که در حوزه اطلاع‌رسانی قرار می‌گیرد، نه تنها تناقضی با اصول و اهداف نظام ملی اطلاع‌رسانی ندارد، بلکه در جهت تقویت آن نیز گام برمی‌دارد و مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از:

۱- یکی از مهمترین اهداف نظام ملی اطلاع‌رسانی حل مسئله دسترسی آزاد به اطلاعات است و توجه به نحوه استفاده از اطلاعات و حقوق قانونی محققان و پژوهشگران در این زمینه، برخورد اصولی و سازنده این طرح در زمینه استفاده آزادانه از اطلاعات آماری می‌تواند راه رسیدن به این مقصود را در کلیه سطوح در زمینه‌های علمی، فرهنگی، آموزشی و پژوهشی هموار کند.

۹- بانک اطلاعات آماری: مجموعه‌ای از اطلاعات آماری کشور است که دسترسی به آنها در رابطه با یک موضوع آماری خاص به نحو بهینه امکان‌پذیر است.

۱۰- محاسبات ملی: بیان آماری کلیه فعالیت‌های اقتصادی کشور طی یک دوره زمانی است.

۱۱- شاخص قیمت: کمیتی است که تغییرات متوسط قیمت کالاها و خدمات را نسبت به یک زمان معین نشان می‌دهد.

۱۲- انتشار: نشر نتایج تمام‌شماری‌ها و نمونه‌گیری‌ها، آمارهای ثبتی و گزارش‌های آماری به صورت نشریه، انواع شکل‌های دیسک و ارتباطات کامپیوتری و هر نوع ابزار دیگری است که موجب انتقال داده‌های آماری به متقاضیان گردد.

۱۳- محصولات آماری: نتایج حاصل از تمام‌شماری‌ها، آمارگیری‌های نمونه‌ای، آمارهای ثبتی و سایر گزارش‌هایی است که سازمان آمار ایران و سایر دستگاه‌های تولیدکننده آمار انتشار می‌دهند.

۲-۲- مرکز آمار ایران

ساده ۲- از تاریخ تصویب این قانون، مرکز آمار ایران که از این به بعد در این قانون «مرکز» نامیده می‌شود، از سازمان برنامه و بودجه متزع و زیر نظر مستقیم ریاست جمهور اداره خواهد شد. کلیه کارکنان،

۴- طرح آماری: نتایج مطالعات و محاسباتی است که برای جمع‌آوری اطلاعات آماری از طریق نمونه‌گیری یا سرشماری از افراد یا واحدهای آماری تهیه شده باشد.

۵- آمارگیری کشوری: آمارگیری‌هایی است که به صورت تمام‌شماری یا نمونه‌گیری در سراسر کشور اجرا می‌شود. در صورتی که آمارگیری در چند استان یا منطقه خاص صورت گیرد، آمارگیری استانی یا منطقه‌ای نام دارد.

۶- آمار ثبتی: آمارهایی است که از روی مدارک، اسناد، گزارش‌ها و فرم‌های مربوط به فعالیت‌های جاری وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت و نهادها قابل تهیه بوده و معمولاً محصول فرعی فعالیت‌های اصلی دستگاه ذی‌ربط است.

۷- آمار اختصاصی: آمارهایی است که اقلام آن به علل فنی یا اجرایی (نظیر آمارهای درمانی و بهداشتی) قابل ادغام در طرح‌های آماری مرکز آمار ایران نیست و دستگاه‌های دولتی به دلیل نیاز اختصاصی یا تخصصی خود اقدام به تهیه آن می‌نمایند.

۸- چارچوب آماری: فهرستی از مشخصات کلی افراد یا واحدهای جامعه مورد آمارگیری است که به خصوص در آمارگیری‌های نمونه‌ای از آن استفاده می‌شود.

گزارش ویژه

۷- تهیه حساب‌های ملی، شاخص‌های قیمت و نماگرهای اقتصادی؛

۸- تهیه آمارهایی که به تدریج نیاز به وجود آنها بروز می‌کند و برای ارزیابی عملکرد اقتصادی-اجتماعی کشور با ضوابط زمان ضرورت دارد؛

۹- بهنگام سازی، هماهنگ‌نمایی و بررسی آمارهایی که مبانی آنها به دلایل مختلف تغییر کرده است؛

۱۰- تدوین سالنامه آماری کشور؛

۱۱- تهیه نقشه‌های بهنگام آماری بر اساس آخرین پیشرفت‌های فنی برای استفاده مرکز و سایر دستگاه‌های تولیدکننده آمار.

ب- در زمینه توزیع آمار و اطلاعات آماری:

۱- انتشار آمارهای تفصیلی مورد نیاز کسب و کار مردم؛

۲- انتشار کلیه تمام‌شماری‌ها و نمونه‌گیری‌ها؛

۳- انتشار خلاصه نتایج کلیه تمام‌شماری‌ها و آمارگیری‌های نمونه‌ای در روزنامه‌های کثیرالانتشار برای استفاده عموم؛

۴- انتشار سالنامه آماری کشور؛

۵- انتشار خلاصه سالنامه آماری کشور به زبان انگلیسی؛

۶- اعلام زمانبندی مشخص برای انتشار هریک از محصولات آماری به ترتیبی که آمار بهنگام در اختیار کلیه متقاضیان

دارایی‌ها و تعهدات و اموال و اسناد آماری مرکز آمار ایران در سراسر کشور کماکان در مالکیت مرکز خواهد بود.

ماده ۳- وظایف و اختیارات مرکز به شرح زیر است:

الف- در زمینه تدوین و تنظیم آمار:

۱- برقراری نظام آماری جامعی که پاسخگوی نیازهای دولت، مردم، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی و بخش کسب و کار بوده و اطلاعات تولیدی آن به عنوان ابزاری علمی برای شناخت وضعیت اقتصادی و اجتماعی کشور و ارزیابی تغییرات به کار رود؛

۲- ارائه ارقام بیطرف، قابل اعتماد و مستند در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی، اشتغال و بیکاری، محیط زیست، حمل و نقل، انرژی و دیگر آمارهای مورد نیاز مردم و دولت و جامعه؛

۳- تهیه آمارهای تفصیلی مورد نیاز کسب و کار مردم؛

۴- انجام تمام‌شماری‌ها و آمارگیری‌های نمونه‌ای؛

۵- استخراج، پردازش، بررسی، تجزیه و تحلیل نتایج تمام‌شماری‌ها و نمونه‌گیری‌ها؛

۶- تهیه آمارهای اقتصادی-اجتماعی در دو سطح ملی و منطقه‌ای؛

مؤسسات دولتی و وابسته به دولت در چارچوب برنامه‌های کلی آماری؛ تبصره ۲: وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت موظف‌اند، طرح‌های آماری خود را برای تأیید به مرکز ارسال دارند و مرکز موظف است ظرف یک‌ماه از تاریخ وصول نظر خود را اعلام دارد. عدم اعلام نظر در مدت یادشده به منزله تأیید طرح توسط مرکز است.

۳- تعیین تناوب تهیه کلیه اطلاعات آماری به ترتیبی که ضوابط بین‌المللی رعایت شود؛

۴- سعی در محدود کردن موارد تجدید نظر در اطلاعات آماری و ارائه گزارش استدلالی برای توضیح دلایل تجدیدنظر در هر مورد؛

تبصره ۳: مرکز مکلف است با تدوین گزارش استدلالی، دلایل تجدیدنظر را همراه با نخستین نشریه حاوی آمارهای تجدیدنظر شده به اطلاع عموم برساند.

۵- پیشنهاد حذف نهی آماری که در طول زمان نامربوط تشخیص داده می‌شوند به شورای عالی آمار؛

تبصره ۴: توقف تهیه آمار توسط هر یک از سازمان‌های دولتی و وابسته به دولت پس از دریافت مجوز از شورای عالی آمار امکان‌پذیر می‌شود؛

۶- تدوین گزارش‌های نشان‌دهنده تعاریف دقیق محصولات آماری؛ تبصره ۵: مرکز مکلف است برای کلیه

قرار گیرد؛

۷- ارسال نسخه‌ای از کلیه محصولات آماری انتشار یافته به کتابخانه ملی، کتابخانه مجلس شورای اسلامی و حفظ نسخه‌های کافی در مرکز اسناد مرکز؛

۸- انتشار آمارهای خرد به شیوه‌ای که مطالعات مقطعی و دوره‌ای - مقطعی را در زمینه‌های اقتصادی - اجتماعی امکان‌پذیر سازد؛

۹- فراگیر کردن عرضه محصولات آماری به ترتیبی که هیچ‌یک از اطلاعات آماری برای متقاضیان آن محرمانه تلقی نشود. مرکز مکلف است فهرست اطلاعات آماری موجود را برای عرضه به عموم به صورت فصلی اعلام نماید.

ج - در زمینه ترویج مفاهیم و ارتقای کیفیت آماری کشور:

۱- تهیه تعاریف، مفاهیم، طبقه‌بندی‌ها و معیارهای آماری براساس ضوابط بین‌المللی و تطابق با چارچوب‌ها و ساختارهای آماری اقتصادی - اجتماعی، ملی، ضمن رعایت قابلیت مقایسه بین‌المللی؛

تبصره ۱: وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت موظف‌اند در طرح‌های آماری خویش تعاریف، مفاهیم، طبقه‌بندی‌ها و معیارهای آماری مرکز را رعایت نمایند.

۲- ارائه راهنمایی فنی و علمی و تأیید طرح‌های آماری وزارتخانه‌ها و

گزارش ویژه

همراه با جزئیات محاسبات و فرمول‌ها و روش‌های آمارگیری و جمع‌آوری اطلاعات به متقاضیان.

۸- در زمینه برقراری روابط با شبکه‌های سازمان‌های آماری ملی و بین‌المللی:

۱- مشارکت در همکاری‌های بین‌المللی آمار و بهره‌گیری از توصیه‌های سازمان‌های بین‌المللی در زمینه آمار؛

۲- تدوین چارچوب‌های حقوقی برای مسوولان ساختن طرفین به همکاری‌های آماری مشخص در سطح ملی و بین‌المللی؛

۳- حصول اطمینان از دسترسی به آمارها و اطلاعات ثبتی کلیه سازمان‌های دولتی و وابسته به دولت؛

تبصره ۷: دستگاه‌های تولید کرده، آمار ثبتی موظف‌اند در ثبت، ذخیره‌سازی، استخراج و انتشار آمار ثبتی، تعاریف، مفاهیم و طبقه‌بندی‌های علمی آماری را رعایت کنند و در صورت تغییر تعاریف، مفاهیم و طبقه‌بندی‌ها، دلایل تغییر را توجیه کرده و برای استفاده همگان منتشر سازند.

۴- مبادله اطلاعات و محصولات آماری با سازمان‌های بین‌المللی و دیگر کشورها بر مبنای تبادل متقابل.

ماده ۴- در زمینه برقراری ارتباط برای تهیه اطلاعات آماری، وظایف و الزامات مرکز عبارت است از:

موارد تغییر تعریف، گزارش‌های توجیهی تغییر را همراه با تعاریف جدید آماری منتشر نماید.

۷- تطبیق دادن تنارب و فراگیری تمام شماری‌ها با استانداردهای بین‌المللی؛

۸- تدوین دستورالعمل‌های لازم برای فصلی‌کردن آمارهای مورد نیاز تحلیل کلان اقتصاد کشور.

تبصره ۶: وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت موظف‌اند، کلیه اطلاعات آماری و انتشاراتی خود را در اختیار مرکز قرار دهند.

د- در زمینه ارائه خدمات آماری و ارتقای سطح آمارشناسی کشور:

۱- انجام خدمات آماری برای وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و خصوصی طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد؛

۲- آموزش حین خدمت آمارگران و کارشناسان مورد نیاز مرکز و وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و نهادها و همچنین پیشنهاد تجدیدنظر نسبت به محتوای دروس آمار دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در انطباق با نیازهای عملی آمار؛

۳- ایجاد بانک اطلاعات آماری کشور و قابل عرضه کردن اطلاعات آماری ذخیره در آن به کلیه متقاضیان آماری؛

۴- عرضه آمارها و محصولات آماری

نگاه داشتن اطلاعات افراد، خانوارها و کارگاهها هستند. مجازات افشای اطلاعات اشخاص حقیقی و حقوقی و واحدهای آماری تابع قانون مجازات اسلامی خواهد بود، این گونه اطلاعات فاقد هر گونه ارزش در محاکم قضایی و سایر مراجع است.

ماده ۵- تمام شماری های عمومی به ترتیب پیشنهادی شورای عالی آمار و تصویب هیئت وزیران و فرمان ریاست جمهور خواهد بود.

ماده ۶- وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی مکلف اند، در موقع انجام تمام شماری های عمومی وسایط نقلیه، وسایل مخابراتی و افراد لازم را برای مدت تعیین شده طبق تصویب هیئت وزیران در اختیار مرکز قرار دهند. نیروهای نظامی و انتظامی در زمان صلح به پیشنهاد هیئت وزیران و با موافقت ریاست ستاد کل قوا و وزارت کشور موظف اند، وسایل مخابراتی، وسایل نقلیه و افراد را برای مدت معین در اختیار مرکز قرار دهند.

تبصره: مرکز می تواند به افرادی که، از وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی و نیروهای انتظامی برای انجام تمام شماری در اختیار می گیرد با تصویب هیئت وزیران فوق العاده پرداخت کند.

ماده ۷- رئیس مرکز توسط ریاست جمهور از بین شخصیت های مورد قبول علمی

الف - عموم ساکنان کشور و اتباع ایرانی مقیم خارج از کشور مکلف اند، پاسخ پرسشنامه ها و اطلاعات مربوط به تمام شماری ها و آمارگیری های نمونه ای را مطابق با واقع اظهار دارند.

ب - آمارگیری نباید جنبه تفتیش عقیده داشته باشد و مطالب محرمانه و اسرار افراد را مورد پرسش قرار دهد.

ج - آمارهای خرد باید به شیوه ای ارائه شود که در آن هویت های فردی قابل تشخیص و ردیابی نباشد و در عین حال مجموعه آماری ارائه شده بتواند مطالعات تطبیقی را در بخش های خصوصی، دولتی و تعاونی تسهیل نماید.

د - دسترسی به آمارهای کامل سرشماری های جمعیتی (اطلاعات فردی) پس از گذشت یکصد سال از تاریخ سرشماری برای عموم متقاضیان امکان پذیر است.

ه - اطلاعات جمع آوری شده از اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی در تمام شماری ها و آمارگیری های نمونه ای توسط مرکز و سایر دستگاهها محرمانه بوده و این اطلاعات جز در تهیه آمارهای کلی و عمومی نباید مورد استفاده قرار گیرد.

استفاده و مطالبه و استناد به اطلاعات جمع آوری شده از اشخاص حقیقی و حقوقی به هیچ وجه در مراجع قضایی، اداری، مالیاتی و نظایر آن مجاز نخواهد بود. مرکز، دستگاه های تولیدکننده آمار و کارکنان آنها موظف به محرمانه

گزارش ویژه

فاصله زمانی مشخصی انتشار دهند و زمان و دوره انتشار را از قبل مشخص و اعلام نمایند.

ماده ۱۱- مرکز و سایر دستگاه‌های تولیدکننده آمار مکلف‌اند، در صورت تغییر در تعاریف و مفاهیم و طبقه‌بندی‌ها سری‌های زمانی را بهنگام سازند و تغییر در تعاریف، مفاهیم و طبقه‌بندی‌ها نباید قابلیت مقایسه اطلاعات آماری را مخدوش کند.

ماده ۱۲- مرکز مکلف است محصولات آماری خود را قیمت‌گذاری نماید. چگونگی قیمت‌گذاری، نخفیف‌های موردی و ویژه و معافیت از پرداخت طبق آیین‌نامه‌ای است که توسط مرکز تهیه کرده است و به تصویب شورای عالی آمار می‌رسد.

۲-۳- شورای عالی آمار

ماده ۱۳- به منظور ایجاد هماهنگی و تأمین آمارهای مورد نیاز برنامه‌های عمرانی و مجموعه دولت، کسب و کار مردم، دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی مطابق با نیازها و شرایط روز و هدایت نظام آماری کشور، شورای عالی آمار با اختیارات و وظایف زیر تشکیل می‌گردد:

۱- تعیین سیاست کلی برنامه‌های آماری کشور در راستای رفع نیاز دولت، مردم، بخش کسب و کار، دانشگاه‌ها و مؤسسات

کشور انتخاب می‌شود و باید حداقل دارای تحصیلاتی در سطح کارشناسی ارشد در رشته‌های مرتبط با علوم اقتصادی، آمار و با علوم اجتماعی و حداقل مجموعاً ده سال سابقه کار علمی و عملی باشد. رئیس مرکز، به عنوان آمارشناس ملی شناخته می‌شود و مسئول حسن اداره مرکز است و در مورد بروز اختلاف در ارقام منتشره توسط سایر دستگاه‌های تولیدکننده آمار اعلام نظر وی قطعی است.

ماده ۸- مرکز می‌تواند در مراکز استان‌ها به ایجاد دفاتر آمار استان مبادرت نماید.

ماده ۹- آمار و اطلاعات تهیه شده توسط مرکز و سایر دستگاه‌های تولیدکننده آمار با رعایت شرایط ماده چهار به هیچ وجه محرمانه نیست و باید در اختیار عموم قرار گیرد. انتشار آمار می‌تواند به صورت نشریه، گزارش، دیسک، فلاپی، ارتباط کامپیوتری و... باشد.

تبصره: در شرایط خاص با تصویب هیئت وزیران برای حفظ منافع ملی کشور و با ارائه دلایل کافی، پاره‌ای از آمارها را فقط برای مدت معین می‌توان محرمانه تلقی کرد و بلافاصله پس از رفع ممنوعیت باید در دسترس متقاضیان قرار گیرد.

ماده ۱۰- مرکز و سایر دستگاه‌های تولیدکننده آمار موظف‌اند، آمارهای جاری را در

کند.

ماده ۱۴- شورای عالی آمار از دو نوع عضو تشکیل می‌شود:
الف - نمایندگان وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت شامل:

- رئیس جمهور - که ریاست شورای عالی آمار را بر عهده دارند و در غیاب ایشان معاون اول رئیس جمهور؛
 - ریاست مرکز آمار ایران؛
 - وزیر امور اقتصادی و دارایی؛
 - رئیس سازمان برنامه و بودجه؛
 - رئیس کسل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
 - وزیر کشاورزی؛
 - وزیر صنایع؛
 - وزیر جهاد سازندگی؛
 - وزیر معادن و فلزات؛
 - رئیس سازمان ثبت احوال کشور؛
 - وزیر فرهنگ و آموزش عالی؛
 - وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
 - وزیر آموزش و پرورش؛
 - وزیر کار و امور اجتماعی؛
 - دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور؛
 - رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن.
- ب - اعضای شورای فنی آمار، متخصص در امور آماری، اقتصادی و اجتماعی بامدرک تحصیلی کارشناسی و بالاتر با حداقل پنج سال سابقه تجربی یا

تحقیقاتی و مجامع بین‌المللی؛

- ۲- توزیع فعالیت‌های آماری بین مرکز (به جز آنچه در ماده سه آمده است)، وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت، با توجه به وظایف هر یک و جلوگیری از تکرار در جمع‌آوری و انتشار آمار و نیز تشخیص آمارهای اختصاصی؛
 - ۳- تعیین اولویت‌ها در تهیه آمارهای کشور؛
 - ۴- پیشنهاد انجام تمام‌شماری‌های عمومی و چگونگی اجرای آنها؛
 - ۵- اعلام تصمیم نسبت به مسائل آماری که از طرف مرکز و یا وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت به شورا واگذار می‌شود؛
 - ۶- اظهار نظر نسبت به اعتبارات فعالیت‌های آماری وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت؛
 - ۷- بررسی و اعلام نظر نهایی نسبت به کلیه مواردی که در ارتباط با نظام آماری پیش می‌آید؛
 - ۸- پیشنهاد ایجاد یا انحلال واحدهای آماری در وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت به منظور تأمین کمبودهای آماری یا جلوگیری از فعالیت‌های تکراری آماری یا ادغام طرح‌ها و برنامه‌های آماری آنها در فعالیت‌های آماری سازمان.
- تبصره: در صورت انحلال واحدهای آماری، کارکنان آن بسته به نیاز مرکز، برای انتقال به آن اولویت دارند و مرجع ذی‌ربط نمی‌تواند با این انتقال مخالفت

گزارش ویژه

سه نفر از اعضای شورای عالی آمار، شورایی تواند جلسات فوق العاده برگزار کند.

ماده ۱۷- مصوبات شورای عالی آمار ناشی از وظایف و اختیارات مقرر در این قانون برای کلیه وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و نیز بخش تعاونی و خصوصی و مردم لازم الاجراست. وزیر یا ریاست مرکز و دستگاه مربوط مسئول اجرای مصوبات هستند.

ماده ۱۸- محل دبیرخانه شورای عالی آمار و شسورای فنی آمار در مرکز است و آیین نامه‌های اجرایی هر یک را رئیس مرکز تهیه و در اولین جلسه مشترک شورای عالی آمار و شورای فنی به تصویب می‌رسد.

ماده ۱۹- اعضای شورای فنی بدون حق رأی در جلسات شورای عالی آمار حضور می‌یابند و نظرات آنان جنبه مشورتی و فنی دارد.

ماده ۲۰- مسائل مربوط به هر وزارتخانه یا سازمان و مؤسسه دولتی و وابسته به دولت با حضور نماینده آن در شورای عالی قابل طرح است و تصمیم‌گیری در مورد هر وزارتخانه یا سازمان یا مؤسسه دولتی و وابسته به دولت در صورت عدم حضور

تدریس در رشته‌های آمار، اقتصاد، جسامه‌شناسی و انفورماتیک با برخورداری از حسن شهرت علمی و تحقیقاتی در رشته مربوطه. انتخاب شورای فنی آمار طبق آیین‌نامه‌ای است که، مرکز تهیه و به تصویب اعضای بند «الف» این ماده در اولین جلسه تشکیل خود می‌رسد.

ماده ۱۵- جلسات شورای عالی آمار با حضور حداقل ده نفر از نمایندگان وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت (اعضای بند «الف» ماده ۱۴) و ۱۰ نفر از اعضای شورای فنی رسمیت دارد.

تبصره: جلسه اول و دوم شورای عالی آمار بدون حضور اعضای شورای فنی رسمیت دارد مشروط بر آن‌که تصمیمات مربوط به امور تخصصی آمار نباشد.

ماده ۱۶- جلسات شورای عالی آمار به ریاست رئیس جمهور و در غیاب ایشان معاون اول رئیس جمهور در فاصله روزهای ۲۵ الی آخرین روزهای آخر هر فصل برگزار می‌شود و تعطیل جلسات مجاز نیست. در صورت غیبت ریاست جمهور، جلسات شورای عالی آمار به ریاست معاون اول رئیس جمهور برگزار می‌شود. به درخواست ریاست شورای عالی آمار و یا رئیس مرکز و یا

ولی حضور آنان همراه با سایر متخصصان در جلسات شورای فنی یا شورای عالی آمار بدون حق رأی بلامانع است. عضویت متخصصان و کارشناسان شاغل وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت که طبق بند «الف» ماده ۱۴ عضو شورای عالی آمار و به شرط محدود شدن تعداد آنها به یک نفر از هر دستگاه، بلامانع است. محدودیت فوق در مورد بازنشستگان دستگاه‌های دولتی مصداق نخواهد داشت.

ماده ۲۳- رئیس مرکز می‌تواند به اعضای شورای فنی آمار برای حضور در جلسات یا انجام مطالعات کارشناسی در چارچوب مقررات قانونی حق‌الزحمه پرداخت نماید. هرگونه پرداخت به اعضای بند «الف» ماده ۱۴ ممنوع می‌باشد.

ماده ۲۴- اعضای شورای فنی آمار برای مدت پنج سال انتخاب می‌شوند و انتخاب مجدد آنها بلامانع است. سه جلسه غیبت غیرموجه هر عضو در سال، موجب سلب عضویت وی شده و رئیس مرکز موظف است، طبق مقررات و آئین‌نامه‌های این قانون بلافاصله برای انتخاب جایگزین وی اقدام کند.

ماده ۲۵- قانون مرکز آمار ایران مصوب بهمن ماه ۱۳۵۳ لغو می‌شود.

□□□

نماینده آن فقط یک بار می‌تواند به تأخیر افتد.

ماده ۲۱- شورای فنی آمار مرکب از ۱۵ نفر است که، طبق بند «ب» ماده ۱۴ و آیین‌نامه مربوطه انتخاب می‌شوند و جلسات شورای فنی با حضور حداقل ده نفر از اعضا رسمیت می‌یابد. شورای فنی بازوی علمی و فنی شورای عالی آمار و رئیس مرکز بوده و در فاصله روزهای ۲۰ الی ۲۵ هر ماه به ریاست مرکز تشکیل جلسه می‌دهد. بنا بر دعوت رئیس مرکز یا سه نفر از اعضای شورای فنی می‌توان جلسات فوق‌العاده برگزار کرد. رئیس مرکز می‌تواند در تهیه طرح‌های آماری (تمام‌شماری و نمونه‌گیری) و نیز اجرای وظایف مرکز (ماده سه قانون) گزارش‌ها و مطالب موردنظر خود را در شورای فنی مطرح کند و نظرات مشورتی شورا را کسب نماید. رئیس مرکز موظف است، مطالب فنی و تخصصی آماری را قبل از طرح در شورای عالی آمار، در شورای فنی مطرح و نظر موافق شورای فنی را جلب نماید.

ماده ۲۲- اعضای شورای فنی آمار با رعایت بند «ب» ماده ۱۴ باید به طریقی انتخاب گردند که از تخصص‌های مختلف در ارتباط با آمار (آمارشناس، اقتصاددان، جامعه‌شناس، جمعیت‌شناس، کارشناس بانک اطلاعاتی) در شورا عضویت داشته باشند. افراد شاغل در مرکز نمی‌توانند به عضویت شورای فنی آمار پذیرفته شوند.